

Література:

1. День вишиванки 2022: коли, історія, українські традиції. 2022. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/den-vishivanki-2022-koli-istoriya-ukrayinski-tradiciyi-2055847.html>.
2. Українська вишиванка – модний тренд: вплив на світовий подіум. URL: <https://hojra.com.ua/porady/ukrayinska-vyshyvanka-modnyj-trend-vplyv-na-svitovyj-podium/>.

Людмила Калініна,
доктор педагогічних наук, професор,
вчений секретар Інституту педагогіки НАПН України,
e-mail: gelena@i.ua

РОЗМАЇТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАНКИ

Ключові слова: вишиванка, техніки вишиванки, орнаменти, традиції.

Вишиванка – це не просто елемент національного українського строю. Її крій, вишивка мають сакральні смисли.

Наразі вишиванка використовується як патріотичний та культовий одяг, символ української ідентичності.

Кожен регіон України має свої оригінальні вишиванки, які відрізняються фасонами, кольором, способом вишивання, орнаментом і візерунками.

Так, на Вінничині вишиванки мали багату кольорову гаму. Майстрині поєднували різноманітні техніки та стилі вишивки: низь, хрестик, вишивка розписом, настилання, вирізування, мережка.

Для вишиванок Волині притаманно повторення різних геометричних фігур: зірок, ромбів, ламаних ліній. З усіх кольорів переважає червоний.

Крім хрестика, поширеним було занизування – дуже давня техніка, що імітує човникове ткацтво, створюючи чіткі та прості композиції.

Стародавніми класичними техніками на Дніпропетровщині було вишиття низю та ажурними мережками. Вишивки хрестиком здебільшого геометричні, а також рослинні, що набули геометричного характеру.

На Донеччині майстрині поєднували червоний і чорний колір. Оздоблювали вишиванки мережкою та вирізуванням. Серед рослинних мотивів – пишні квіти, цілі букети і дерева. Зображали й птахів як символ чарівності і казковості.

Техніки Житомирщини – це занизування та дрібний хрестик. З кольорів – поєднання синього із червоним та чорним. З геометричних фігур найпоширенішими були хрести, ромби, круги, зигзаги та особливо розетки.

Серед квітково-рослинних орнаментів: барвінок і берізка, хміль, виноград, ружки, яблучка, листочки.

Закарпатська вишивка – дуже різнобарвна та густа – традиційними тут були більше десятка кольорів. Найпоширеніші техніки: низинка, кучерявий стіб, пряма та коса гладь. Основні фігури – ромб, який прикрашався іншими елементами – і так звані кривульки (зигзаг).

У Запорізькій області використовували всі основні геометричні фігури та їхні поєднання: кола (символи сонця) в середині яких розміщуються розетки, складені з ромбів; ромби можуть бути однією фігурою та поділені на частини, також з крапками посередині.

Вишивки Івано-Франківщини прикрашають чіткі геометричні фігури, які часто з'єднуються в одну широку лінію, утворюючи динамічний орнамент. Старовинними місцевими техніками є «колення» і «кручення», які є досить складними у виконанні.

На Київщині вишивали геометричні візерунки рослин у білих, коралово-червоних або ж чорних барвах. Перевагу надавали білому з вкрапленнями зеленого та червоного. На вишиванках красувались стилізовані грона винограду, хміль, ромби тощо.

На вишивках Кіровоградщини присутня символіка ранніх землеробів. Образ Великої богині, якій поклонялись трипільці. Зображалась у вигляді пташки і світового дерева.

Пізніше поширеними були пишні різнобарвні рослинно-геометризовані орнаментальні мотиви з вазонами, квітами, листям, бутонами. Оригінальним був шов під назвою «солов'їні вічка», коли на полотні виколювались дірочки.

Особливістю луганських вишивок є рельєфні візерунки, виконані хрестиком, грубою ниткою.

Львівські вишивки виконані переважно хрестиком та стебнівкою, нагадують тонке мереживо. Дрібна павутинка квіток чорного кольору, поєднаного із червоним, жовтим, зеленим та синім- ознака львівської вишиванки.

Жіночі сорочки Миколаївщини вирізняють чотирикутний виріз довкола шиї та вільні, без зборок у зап'ясті рукави, стилізовані рослинні мотиви: сосонки, дубове листя і шишки хмелю, різноманітні квіти та квітучі гілки.

Традиційні одеські сорочки з пухликами – збіраною тканиною на рукаві трохи нижче плеча. Основними кольорами були переважно червоний, чорний, синій та жовтий.

Для Полтавської вишивки характерно вишиття білим по білому геометричних орнаментів, а також поєднання їх з рослинними. Щоб підсилити ефект – додавали нитки попелястих кольорів.

Сорочки-вишиванки Сумщини — переважно полтавського типу білими нитками. Це ніжне вишиття дрібним хрестиком і напівхрестиком, а також рельєфне грубою ниткою. Вишивали геометричні та рослинно-геометризовані взори.

На Рівненщині жіночі сорочки часто вишиваються тільки червоною заплоччю та дуже простим орнаментом. Червоною ниткою на білому-сірому тлі льняної полотнини. Вишивка цього регіону — вишукано проста та чітка за композицією.

У більшості районів Тернопільщини майстрині віддавали перевагу геометричним узорам. Насичені темні кольори. Особливо на Борщівщині –

регіоні, який прославився на весь світ саме своїми унікальними вишиванками. Це зашиті повністю рукави із сильним переважанням чорного кольору (що символізує трагічні сторінки історії краю), також поздовжні косі смуги з повторюваними елементами.

Багатобарвну сорочку Харківського регіону вишивали товстою ниткою, завдяки чому орнамент набуває рельєфності. Особливістю вишиванок є поліхромні візерунки, виконані напівхрестиком або хрестиком.

Вишивкам Херсонщини притаманний рослинно-квітковий орнамент. Одна з найпоширеніших ідеограм – "Світове дерево", це образ прародительки – Матері-Землі. Частими були також символічні зображення тварин: зозулі, півня, коня та оленя.

В орнаментах подільських вишивок переважає один колір — чорний з великим або меншим украпленням червоного, синього, жовтого або зеленого. Найпоширеніші одноколірні (червоні і чорні) вишиванки, рідше — дво — і триколірні. Для Хмельниччини характерною була техніка вирізування. Геометричний орнамент із простих прямих, скісних, ламаних, зубчатих ліній.

Черкащина має дуже красиві витончені вишивки, які потребували неабиякого вміння та великих затрат часу. Відмінним від решти регіонів тут було горизонтальне розміщення узорних ліній на рукавах жіночих сорочок.

У південних районах Чернігівщини вишивали основним білим із дрібним вкрапленням червоного та чорного кольорів. Використовувалися дуже тонкі нитки, що вимагало від рукодільниць надзвичайної майстерності. Дуже популярною була й ажурна вишивка.

Отже розмаїття української вишиванки і за кольорами, і за техніками вражає, утім разом вони створюють єдиний духовний код українського народу.

Щорічно у третій четвер травня Україна відзначає Всесвітній день вишиванки. Саме в цей день українці і українки одягають вишиванки, щоб виразити її духовні смисли, щоб продемонструвати свою відданість ідеям єдності України.

Українські вишиванки підкорюють світ, заворожуючи людей своєю самобутністю та красою. Чимало зірок світового рівня, політичні діячі одягають вишиванку на знак поваги до українського народу.

Тетяна Калюжна,
*кандидат філософських наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України,
e-mail: tt-dd-kk@ukr.net*

СИМВОЛИ ВИШИВАНКИ ЧЕРКАЩИНИ

Ключові слова: вишиванка, традиції вишиванки, символіка вишиванок, Черкащина, орнамент.

На сьогодні все більшої популярності у нашій рідній Україні набуває національний одяг – вишиванка. Вишиванки є улюбленим і популярним одягом як чоловіків так і жінок. Але кожен регіон України має свої традиції використання колірної гами і орнаментів. Завдяки регіональним відмінностям, українці мають багату різноманітність візерунків, технік, кольорових поєднань для створення вишиванок. Однак символіка кольору і орнаментів вишивки залишається спільною для вишиванок усіх областей України.

Історично склалося, що вишиванки Черкащини в переважній більшості мають геометричні та рослинні мотиви, а раніше вишивали їх червоною ниткою, зображуючи символи та коди нації українців. Червоний колір символізує молодість, енергійність, закоханість, пристрасть. Білий колір є найпопулярнішим для тканини, з якої шиють вишиванки. Він символізує ніжність, здоров'я, молодість, чистоту. З синьої тканини носили сорочки літні жінки. Юні дівчата до заміжжя могли шити вишиванки з синього полотна, але використовували для цього світлі тони – блакитний або небесний.